

LÄHEMÄEN KOULUN RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Työn tilaaja
Mikkelin kaupunki
Maaherrankatu 9-11
50101 Mikkelä
Ilkka Tarkkanen, kaavoituspäällikkö

Työn tekijät
Ramboll
Niemenkatu 73
15140 Lahti
P +358 20 755 611
F +358 20 755 7801
www.ramboll.fi

Eveliina Könttö, arkkitehti
Niina Ahlfors, arkkitehti
Tiina Heikkilä, insinööri (AMK)

Kannen kuva
Ramboll

Nykytilavalokuvat
Ramboll

Suoritusajankohta
Työ on suoritettu ajalla syyskuu – joulukuu 2018

Päiväys
21.12.2018

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	1
1.1	Rakennuksen ja sen lähiympäristön yleiskuvaus	1
1.2	Kaavatilanne	1
1.3	Selvityksen tarkoitus	1
1.4	Menetelmät	2
2.	Historiallinen tausta	3
2.1	Kaupunkisuunnittelun ja kaavoituksen historia, paikan historialliset kerrokset	3
2.2	Toiminnallinen historia, koulut 1950- ja 1960-luvun Mikkelissä	6
2.3	Arkkitehtuurihistoria, tyylihistoria ja suhde ajan suunnitteluperiaatteisiin	7
3.	Rakennushistoria	10
3.1	Suunnittelu- ja rakentamisvaiheet	10
3.2	Alkuperäinen koulurakennus	10
3.3	Keskeiset muutosvaiheet	14
4.	Nykytilan kuvaus	17
4.1	Ulkotilainventointi	17
4.2	Sisätilainventointi	20
5.	Kaupunkikuvallinen analyysi	26
5.1	Suhde lähiympäristöön	26
5.2	Rakennuksen rooli kaupunkikuvan rakentajana	26
5.3	Rakennus suhteessa muihin saman aikakauden ja toiminnan rakennuksiin Mikkelin kantakaupungin alueella	26
6.	Johtopäätökset	27
6.1	Kohteen harvinaisuus, tyypillisuus ja edustavuus	27
6.2	Kohteen alkuperäisyys ja historiallinen todistusvoimaisuus	27
6.3	Kohteen historiallinen kerroksisuus	27
6.4	Arvio kohteen arvoista	27
6.5	Suosituksat kaavoitukselle	28
7.	Lähteet	29

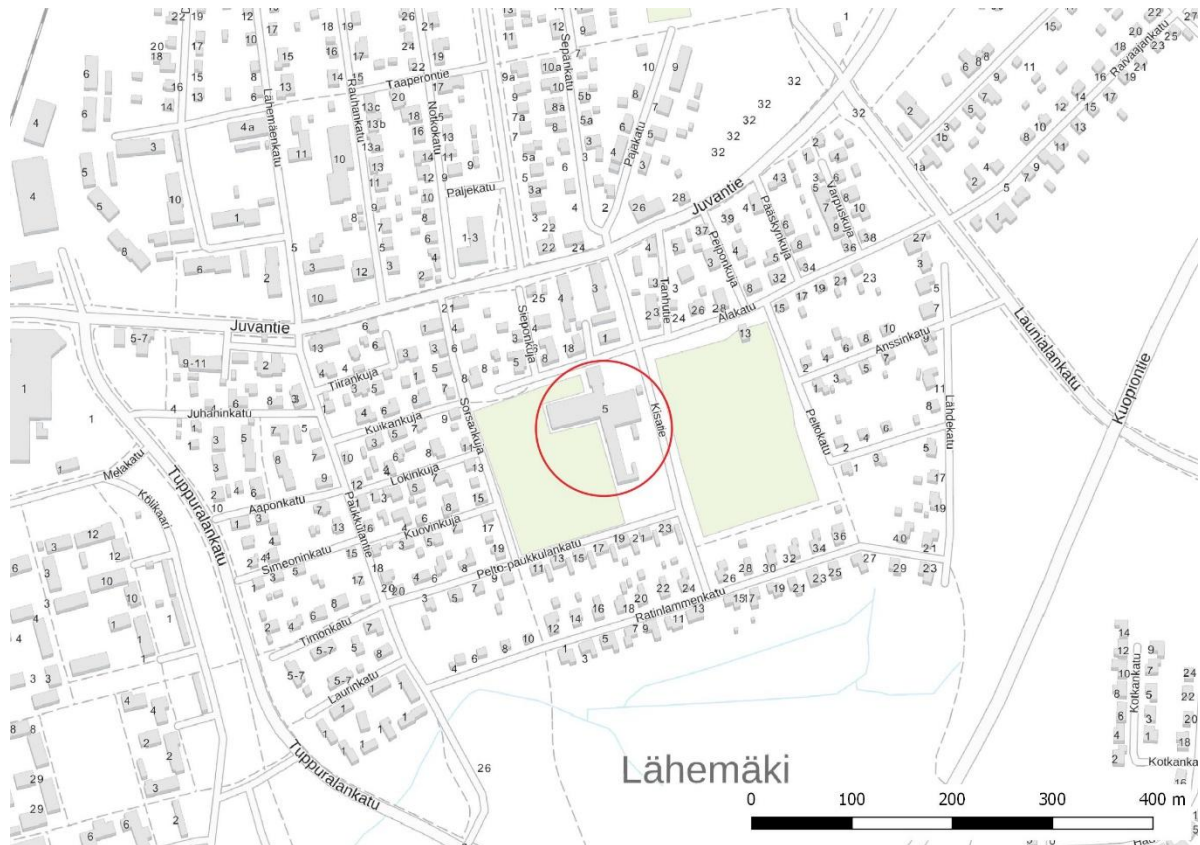
1. JOHDANTO

1.1 Rakennuksen ja sen lähiympäristön yleiskuvaus

Lähemäen koulu sijaitsee muutaman kilometrin päässä Mikkelin kaupungin keskustasta itään osoitteessa Kisatie 5 ja kiinteistöllä 491-9-84-1. Lähemäen vihreä pientaloalue Juvantien, Tuppuralan kadun ja Launialankadun välisellä alueella on rakentunut eri vaiheissa 1900-luvun alusta lähtien. Koulu sijaitsee tämän alueen keskellä. Koulutonttia rajaa pohjoisessa Alakatu, idässä Kisatie, etelässä Peltopaukkulankatu ja lännessä Sorsankuja. Laaja urheilukenttä sijoittuu koulun itäpuolelle ja välituntipihat länsipuolelle.

Rakennus on valmistunut vuonna 1965 ja sen on suunnitellut arkkitehti Aune Mertoja. Rakennus on ollut koulukäytössä valmistumisestaan saakka. Matala ja nauhaikkunallinen rakennus edustaa tyypillistä 1960-luvun koulurakentamista.

Lähemäen koulussa on perusopetuksen lisäksi kuusi erityisluokkaa. Koulun erikoisuutena ovat niin sanotut integraatioväyläluokat, jolloin erityisen tuen piirissä oleva oppilas pystyy opiskelemaan yleisopetuksen oppilaiden ryhmässä. Koulurakennuksessa toimii Lähemäen sivukirjasto. Alakoulussa on oppilaita 314.

Rakennuksen sijainti opaskartalla.

1.2 Kaavatilanne

Koulun tontilla on voimassa asemakaava nro 665, joka on vahvistettu vuonna 1991. Kaavassa koulun tontti on osoitettu opetustoimintaa palvelevien rakennusten korttelialueena (YO). Kaavassa ei ole kouluun kohdistuvia suojelumerkintöjä.

1.3 Selvityksen tarkoitus

Lähemäen koulun asemakaavan muutos on tullut vireille 2.8.2018. Kaavamuutoksen tavoitteena on mahdollistaa uuden koulun rakentaminen alueelle siten, että vanha koulu voi jatkaa toimintaansa rakentamisen aikana. Tämän selvitys on tarkoitettu alueen asemakaavoituksen ja muun suunnittelun sekä päätöksenteon lähtötiedoksi. Alueen ja rakennusten käyttö ratkaistaan kaavotus- ja lupamenettelyiden yhteydessä.

Tämän selvityksen tavoitteena on koota päävaiheet rakennuksen historiasta, muutosvaiheista ja nykytilasta sekä kuvata rakennuksen ominaispiirteitä ja arvoja. Selvitys pyrkii arvioimaan koulua osana kaupungin historiaa ja maisemaa sekä suhteuttamaan sitä 1950- ja 1960-lukujen vaiheen kouluarkkitehtuurin kehitykseen. Selvitys ei sisällä rakennusten kuntoarvioita tai muita teknisiä selvityksiä.

1.4 Menetelmät

Mikkelin kaupungin rakennusvalvonnan arkistosta löytyi koulun alkuperäiset piirustukset sekä useita muutospiirustuksia. Alkuperäisten piirustusten ja rakenneselostuksen n sekä muutospiirustusten pohjalta on kuvattu rakennuksen historiaa ja siinä tapahtuneita muutoksia. Keskeisiä kirjallisia lähteitä koulurakennuksen ja alueen historiasta ja rakentumisen vaiheista ovat olleet *Mikkelin kaupungin historia II sekä Entisaikaa Lähemäellä*. Kattava lähdeluettelo on tämän selvityksen kapaleessa 7.

Maastokatselmus suoritettiin sisä- ja ulkotilojen osalta 22.10.2018. Maastokatselmuksen aikana rakennus ja sen ympäristö dokumentoitiin valokuvaamalla ja tekemällä kirjallisia muistiinpanoja. Rakennuksen osalta tutkittiin keskeiset sisätilat. Valokuvat, joissa ei ole lähdeviitettä, ovat selvityksen tekijän.

Selvityksen on tilannut Mikkelin kaupunki. Kaupungin yhteyshenkilönä tässä työssä on ollut kaa-voittaja Heikki Manninen. Selvityksen on laatinut Ramboll. Lähtöaineiston kokoamisesta, maastokatselmuksesta ja raportin kokoamisesta on vastannut insinööri (AMK) Tiina Heikkilä. Selvityksen sisällöstä ja johtopäätöksistä ovat vastanneet arkkitehdit Niina Ahlfors ja Eveliina Könttä.

2. HISTORIAALLINEN TAUSTA

- 2.1 Kaupunkisuunnittelun ja kaavoituksen historia, paikan historialliset kerrokset
Mikkelin kirkonkylä sijoittui 1700-luvulle tultaessa nykyisen kivisakastin ympäristöön. Lähemäen koulun pohjoispuolella kulkeva Juvantien alue on muodostunut asuinalueeksi jo hyvin varhaisessa vaiheessa, sillä 1700-luvun lopun rekognosointikartta osoittaa, että alueella on sijainnut useita torpparien asumuksia. Kartassa voidaan nähdä nykyistä Juvantietä edeltänyt Suuri Savontie sekä Lähemäen itäpuolitse päätiestä erkaantuva etelään johtava tielinjaus. Silloisen Paukulannammen länsipuolella näkyi Paukkulan ratsutila.

Ote 1700-luvun lopun rekognosointikartasta, jossa Lähemäen koulun sijainti on osoitettu punaisella pallolla.

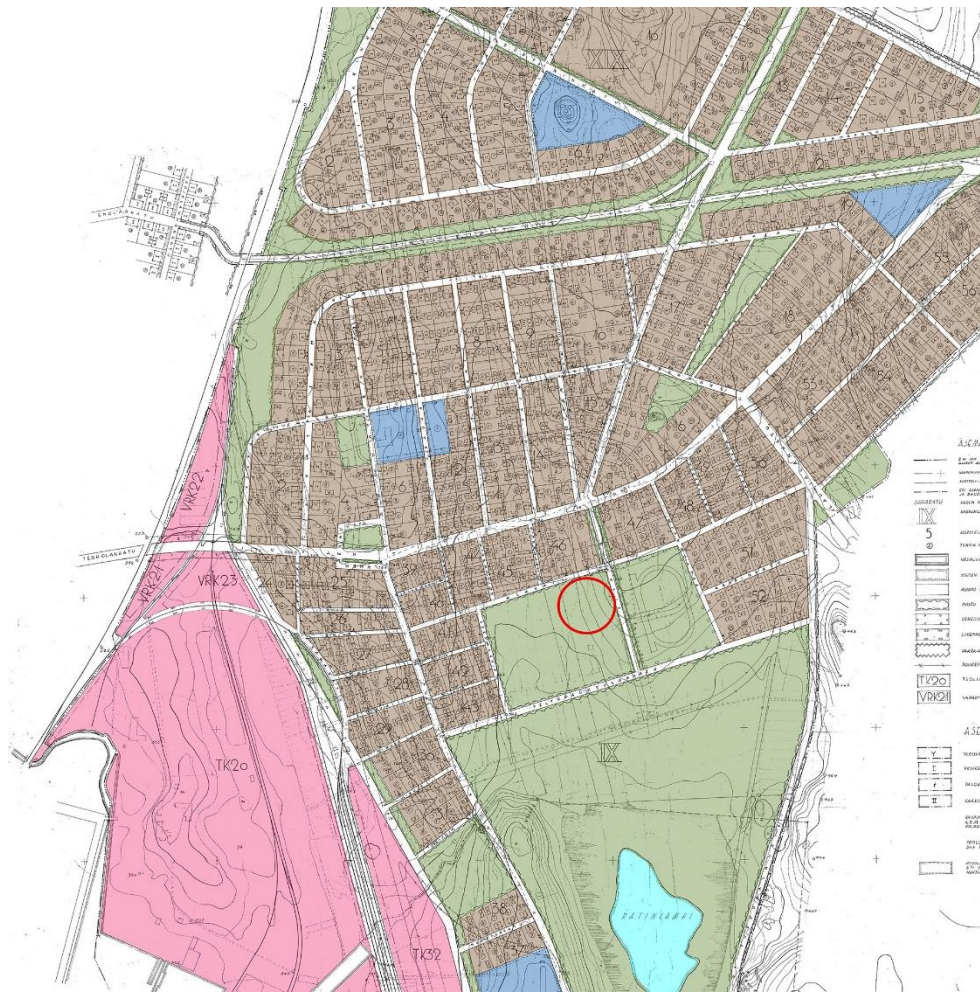
Vuonna 1882 Paukkulan tilan maalle rakennettiin tiilitehdas ja 1890-luvun lopulla nykyisen koulutontin länsipuolelle Saksalan ja Tuppuralan höyrysahat. Lisäksi Saimaan Puunjalostus Oy:n Tynnyritehdas ja Saksalanjoen varressa toimineet kaksi nahkatehdasta vaikuttivat siihen, että Lähemäen asutus lähti kasvuun ja alue alkoi kehittyä. Ensimmäinen alueen kansakoulu rakennettiin Juvantien toiselle puolelle Lähemäenkatu 11:een vuonna 1903. Juvantien varrella oli useita kauppoja ja kioskirakennuksia. 1900-luvun alussa rakentaminen oli kiivasta ja sen seurauksena Lähemäen, Peitsarin, Saksalan ja Tuppuralan alueille nousi 1920-luvun aikana arviolta 300 omakotitaloa.

Lähemäen esikaupunkialue liitettiin Mikkelin kaupunkiin vuonna 1931. Otto I. Meurman laati alueelle asemakaavaehdotuksen vuonna 1933 ja se vahvistettiin vuonna 1935. Kaava käsitti suurimman osan nykyisestä Lähemäestä ja sen pääpaino oli Juvantien, Hirolantien (nykyinen Pajakatu) ja Paukkulantien alueella. Lähemäen suunnittelussa Meurman pyrki säilyttämään olemassa olevan tilanteen. Tunnusomaista kaavalle oli etelä-pohjoissuuntaisesti painottunut katuverkko, suuret viljelystontit, kaupunginosaa etelä-pohjoissuunnassa keskeltä jakava puistoalue sekä lännessä rautatien varteen sijoittuva Saksalan sahan teollisuusalue. Lähemäen koulun alue oli kaavassa osoitettu asuinkäyttöön. Nykyisen urheilukentän paikalle oli osoitettu yleisen rakennuksen tontti.

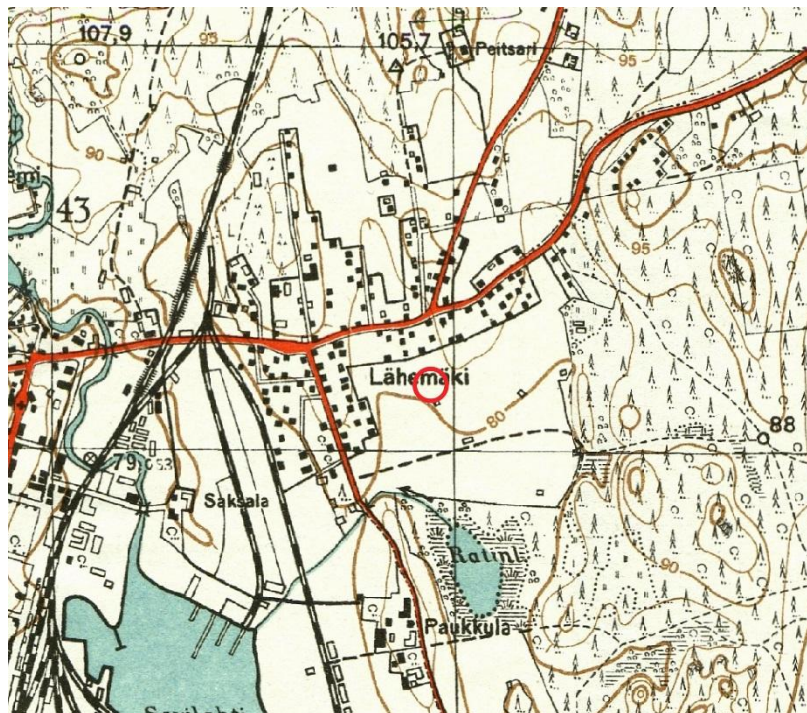

Ote Meurmanin asemakaavasta. Kartalla on korostettu värein eri maankäyttömuotoja; asuinrakentaminen ruskealla, metsä- ja puistoalueet vihreällä, teollisuustoiminta pinkillä ja julkiset rakennukset sinisellä. Lähemäen koulun tontti sijoittuu asemakaavassa punaisen ympyrän osoittamaan kohtaan. (Mikkelin kaupunki)

Vuonna 1947 alue sai uuden asemakaavan kaupunginarkkitehti Eero Jokilehdon suunnittelemana. Kaavaselostuksen mukaan aiempaa, vuoden 1935 kaava ei ollut toteutettu paljoakaan. Jokilehto perustelee suunnitelmaansa liikenneväylien ajantasaistamisella, tonttien omistussuhteiden selvittämisellä sekä uusien asutuskorttelien aikaansaaminen rintamamiesten ja siirtoväen maansaannin turvaamisella maanlunastuslain edellyttämässä puitteissa. Lähemäen koulun tontti osoitettiin viheralueena. Kaavaselostuksen mukaan kaavassa osoitettuja viheralueita voitiin myöhemmin ottaa yleisten rakennusten käyttöön.

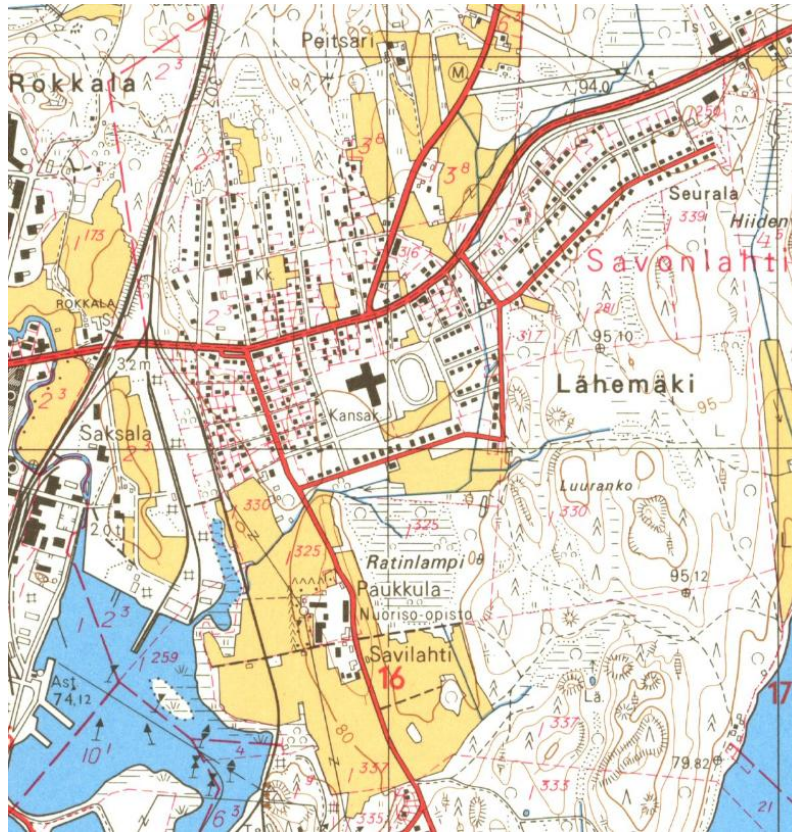
Ote Jokilehdon asemakaavasta. Kartalla on korostettu värein eri maankäyttömuotoja; asuinrakentaminen ruskealla, metsä- ja puistoalueet vihreällä, teollisuustoiminta pinkillä ja julkiset rakennukset sinisellä. Lähemäen koulun tontti sijoittuu asemakaavassa punaisen ympyrän osoittamaan kohtaan. (Mikkelin kaupunki)

Topografisesta kartasta vuodelta 1946 nähdään, että Lähemäen asutus oli painottunut Juvantien ja Paukkulantien varsille.

Mikkelin kasvusuunnaksi painotettiin 1960-luvulta eteenpäin kaupungin itäisiä osia, Tuppuralaa ja Lähemäkeä. Alueita kaavoitettiin ahkerasti, ja Lähemäen etelärajalle Pelto-Paukkulantielle ja Ratinlammenkadulle alkoi nousta ajalle tyypillistä, matalampaa arkkitehtuuria. Vuonna 1965 valmistui Lähemäen koulu.

Lähemäen koulua koskevia asemakaavoja laadittiin ainakin vuosina 1977 ja 1990, joista jälkimmäinen on voimassa oleva asemakaava.

1969

2.2 Toiminnallinen historia, koulut 1950- ja 1960-luvun Mikkelissä

1900-luvun alussa Mikkelin oli merkittävä koulukaupunki, joka veti oppilaita laajalta alueelta Etelä-Savosta. Mikkelin ensimmäinen kansakoulu perustettiin kaupunkiin 1872. Koulu toimi nykyisellä Maaherrankadulla vanhassa puutalossa, kunnes kansakoululle rakennettiin omat kaksi rakennusta 1889 Savilahdenkadulle. Yksikerroksinen hirsitalo kävi pian ahtaaksi ja sen viereen valmistui 1902 kaksikerroksinen, kivinen koulutalo (nykyinen Päämajakoulu). Linnanmäellä Mikkelin pitäjän puolella kansakoulu oli aloittanut toimintansa vuonna 1870. Tuota ennen seudulla oli toiminut jo yksityinen kansakoulu Hirvensalmen Apajalahdella vuodesta 1863, Mikkelissä yksityinen ruotsinkielinen Antellin neitien tyttökoulu vuodesta 1854 ja ala-alkeiskoulu vuodesta 1847.

Varsinainen koulukaupunki Mikkelistä alkoi kehittyä 1872 perustetun Lyseon myötä. Suomenkielinen tyttökoulu perustettiin 1879 ja Yhteiskoulu 1905. Koulujen määrä kasvoi myös esikaupunkiliitosten myötä 1931, jolloin kaupunki sai maalaiskunnalta vuonna 1870 Linnanmäen koulun, vuonna 1900 perustetun Lähemäen koulun ja vuonna 1910 perustetun Rouhialan koulun.

Talvi- ja jatkosodan aikana kaikki Mikkelin kansakoulurakennukset (Keskuskoulu, Lähemäen koulu, Rouhialan alakansakoulu) oli otettu puolustusvoimien käyttöön. Lyseon koulurakennus toimi sotasaaralana ja tuhoutui pommituksissa vuonna 1940. Uusi Lyseon rakennus valmistui koulukäyttöön 1942 lopulla. Myös tyttökoulun rakennus tuhoutui sodan aikana ja uusi koulurakennus valmistui syksyllä 1951. Syyslukukausi 1945 oli ensimmäinen rauhanaikana alkanut lukukausi Mikkelissä kevään 1939 jälkeen.

Sotavuosien aikana oli kansakoululaisten määrä Mikkelin kaupungissa nopeasti lisääntynyt ja kasvu jatkui vielä melko pitkään sotien jälkeenkin. Erityisen nopeasti oppilasmäärä lisääntyi 1950-luvun

alkupuoliskolla, jolloin tilanahtauskin kouluissa oli pahimmillaan. Kaupunginvaltuusto päätettyä uuden koulurakennuksen sijoittamisesta ostettiin vuonna 1949 uutta koulua varten tontti Urpolalammen koillisreunalta. Rakennustöitä ei kuitenkaan päästy aloittamaan vielä puoleen vuosikymmenen. Näinä vuosikymmeninä huoneistotilanne vaikeutui entisestään. Vuorolukua käyttämälläkään ei saatu tiloja riittämään.

Pitkään suunnitteilla ollutta Urpolan koulu päästiin rakentamaan vasta vuonna 1954 ja rakennus valmistui vuonna 1955. Tilapuute jatkui edelleen kuten myös vuoroluku. Samantapaisin ongelmia oli toki muillakin kaupungeilla, mutta kouluhallituksen lukuvuonna 1961-1962 toimeenpaneman tutkimuksen mukaan tilanne oli kuitenkin pahin Mikkeliissä. Oppilasluokkia oli mainittuna vuonna 71 ja luokkahuoneita 40. Kouluhallituksen velvoitettua Mikkelin kaupungin antamaan selvityksen siitä, miten kansakoulun huoneistokysymys aiottiin ratkaista, kaupunginhallitus asetti tammikuussa 1962 toimikunnan rakennustoiminnan aikataulua suunnittelemaan. Kaupunginvaltuusto hyväksyi toimikunnan laatiman suunnitelman toukokuussa samana vuonna, ja sen mukaan ensiksi rakennettavan Lähemäen kansakoulun olla valmis ottamaan vastaan oppilaat 1.9.1964. Kansalaiskoulun ja kansalaisopiston yhteisen koulutalon piti olla valmis tasan kaksi vuotta myöhemmin. Keskuskoulun laajennustyön oli valmistuttava 1.9.1968, Rouhialan koulun laajennustyön 1.9.1970 ja kaupungin läntisten osien uuden koulurakennuksen 1.9.1972 mennessä. Suunnitelma ei sellaisenaan kuitenkaan toiminut.

Mikkelin Keskikoulu aloitti toimintansa vuonna 1956. Omaa koulurakennusta ei ollut ja koulu aloitti toimintansa Mikkelin kauppaoppilaitoksen tiloissa. Uusi Keskikoulun rakennus valmistui väliaikaiseen käyttöön alkuvuodesta 1960 ja vihkiäisjuhlaa vietettiin syksyllä 1960. Lähemäen koulua päästiin rakentamaan vasta kevättalvella 1965 ja rakennus valmistui kevätlukukauden alussa 1965. Samana vuonna valmistui myös Mikkelin yhteiskoulun lisärakennus. Syyslukukauden 1966 alkuun valmistuvaksi aiotun kansalaiskoulun ja kansalaisopiston yhteisen toimitalon rakentaminen lykääntyi ja sen seurauksena tammikuussa 1967 johtokunta ryhtyi toimiin uuden koulun aikaansaamiseksi. Lokakuussa päätettiin koulun rakentamisesta Siekkilään ja Siekkilän koulu valmistui syyslukukauden 1972 alkuun mennessä. Se oli suurin kansakoulutalo Mikkeliissä ja siihen oli varattu tilat myös kansalaiskoululle ja erityiskoululle. Siekkilän koulun valmistuttua voitiin vuoroluku vihdoin lopettaa Mikkelin kansakoululaitoksessa.

Laki koulujärjestelmän perusteista astui voimaan elokuussa 1970. Peruskoulujärjestelmään tuli kunnissa siirtyä vaiheittain vuosina 1972-1977. Peruskoulun myötä Suomen koulujärjestelmässä siirryttiin yhtenäiskouluun. Varsinainen kansakoulu, kansalaiskoulu ja keskikoulu yhdistettiin yhdeksänvuotiseksi yleistä peruskasvatusta antavaksi yhtenäiseksi peruskouluksi. Peruskoulu toi mukanaan myös maksuttoman kouluruokailun.

2.3 Arkkitehtuurihistoria, tyylihistoria ja suhde ajan suunnitteluperiaatteisiin

2.3.1 Aune Mertaola (1922-?)

Aune Mertaola syntyi Nurmeksen maalaiskunnassa vuonna 1922. Mertaola on suunnitellut useita rakennuksia maakunnan alueella. Mikkeliissä Mertaolan kädenjälkeä on muun muassa Metsolan aukion ympäristössä sekä Lehmuskylän alueella. Aune Mertaolan suunnittelemissa rakennuksissa on vahvoja 60- ja 70-lukujen tyylipiirteitä sekä muodonannossa että materiaalivalinnoissa. Usein ne ovat myös mittakaavaltaan hyvin hallittuja, käytännöllisiä rakennuksia, jotka ovat sijoitettu ympäristöönsä harkiten.

Mertaolan Mikkelin suunnittelemissa rakennuksissa:

- 1962 Sotainvalidien veljestalo (Vesitorninkatu 9), Mikkelin
- 1967 Osuuskauppa Suur-Savon laajennus, Mikkelin
- 1973-75 Mikkelin keskikoulun laajennus
- 1970 Lehmuskylän seurakuntakoti
- 1974 Rouhialan seurakuntatalo
- 1974 Nuottakatu 4 kerrostalot, Mikkelin
- 1976 Kalevankankaan koulun täydennysosa, Mikkelin
- 1980 Karkialammen kappeli

2.3.2 Kouluarkkitehtuuri 1950- ja 1960-luvuilla

Kuten koko maassa, myös Mikkelissä 1950-luku oli koulujen rakentamisen vuosikymmen. Sotien aikana koulurakentamisessa oltiin eletty hiljaiseloa ja sotien jälkeen voimavarat piti suunnata jälleenrakentamiseen. Koulurakentaminen käynnistyiikin mittavampana vasta 1950-luvun puolella. Tällöin myös suuret ikäluokat tulivat kouluikänsä.

1950-luvun koulurakennuksen tyypillinen jäsentely perustui luokkahuoneiden rivistölle. Luokkasiipi oli keski- tai sivukäytävällinen, ja siitä erillään oli voimistelusalisiipi. Siivet sijoitettiin joko peräkkäin, porrastetusti tai toisiinsa nähden kohtisuoraan riippuen maaston muodoista tai arkkitehtonisista tavoitteista. Siivet olivat yleensä erikorkuiset, koska tilojen kerroskorkeudet ja -luvut poikkesivat toisistaan. Rakennuksen muodolla voitiin rajata ja suojata valoisaan ilmansuuntaan avautuvaa koulupihää.

1950-luvun alkupuolella koulurakennusten pääasiallinen runkomateriaali oli tiili ja paikalla rakentaminen oli vallitseva toteutustapa. 1950-luvun loppupuolella tiili vaihtui teräsbetoniin ja erilaisia ulko- ja väliseinäelementtejä otettiin käyttöön. Maaseudun pienet kyläkoulut olivat edelleen puurakenteisia.

Ensimmäiseen tai pohjakerrokseen sijoituivat yleensä yhteiset tilat kuten ruokasali, käsityön tilat ja kerhohuone. Ylemmissä kerroksissa oli luokkahuoneet. Opettajanhuone pyrittiin sijoittamaan keskeiselle paikalle. Keskikäytäväkouluja, joissa luokkahuoneet sijaitsevat peräkkäin käytävän molemmilla puolilla, rakennettiin erityisesti ajanjakson alkupuolella. Kapeampirunkoinen sivukäytäväkoulu, jossa luokat ovat käytävän toisella sivulla, oli tavoitellumpi, koska siinä luokkahuoneet voitiin suunnata paremmin valon ja ilmansuuntien mukaan. Tyypillinen osa koulukokonaisuutta olivat opettajien ja talonmiehen asunnot. Asunnot sijoitettiin joko omaksi siivekseen koulurakennuksen jatkeeksi tai erilliseen asuinrakennukseen koulutontille.

1950-luvun koulussa portaikoissa, auloissa ja käytävillä yleisin lattiamateriaali oli mosaiikkibetoni, jota saatettiin kuvioida. Luokkahuoneissa käytettiin linoleum-mattoja. Muovipohjaiset lattialaatat tulivat käyttöön vuosikymmenen lopulla. Tilojen akustiikkaan kiinnitettiin huomiota ja rei'itetyt kipsilevyt sekä muut äänenvaimennuslevyt yleistyivät. Sisäseinien värit olivat materiaalien omia värejä yhdistettyinä vaaleisiin maalipintoihin. Vaikka tehosteväripintoja käytettiin harvoin, saatettiin kuitenkin esimerkiksi kaiteiden pinnat maalata voimakkailla väreillä.

Kangasalan keskikoulu edustaa tyypillistä 1950-luvun koulurakentamista. (Museoviraston kuvakokoelma. Kuvaaja: Pekka Kyytinen)

1960-luvulla koulujen rakentaminen oli edelleen vilkasta, vaikkei lainkaan samassa mittakaavassa kuin edellisellä vuosikymmenellä. Koulujen suunnittelussa jatkettiin ja kehitettiin 1950-luvun kouluratkaisuja. 1950-luvulla syntyivät myös uudet koulutyypit hallikoulut ja solukoulut. Hallikoulussa oli toiminnat kokoava suuri keskusaula, jonka ympärille pienemmät tilat sijoituivat. Solukoulussa tilat jaettiin itsenäisiin luokkahuoneisiin. Näiden lisäksi kehitettiin myös erilaisia atrium-, kampa- ja paviljonkityyppejä.

1960-luvun tyypillinen koulurakennus oli matala, nauhaikkunallinen ja suorakulmainen. Matalissa koulurakennuksissa vesikattomuodot monipuolistuivat ja korkea harjakatto korvattiin esimerkiksi epäsymmetrisillä tai vastakkaisilla pulpettikatoilla. Julkisivumateriaalina, rungoissa ja väliseinissä betoni valtasi alaa ja vastaavasti puun osuus vähentyi. Betonin ohella punatiili ja kalkkiahiekkatiili

olivat yleisiä julkisivu- ja väliseinämateriaaleja sekä rapattuina että puhtaaksimuurattuina. Lisäksi julkisivuissa käytettiin myös Minerit-levyjä eli kuitusementtilevyjä.

Sisätiloissa käytäviä levennettiin ja niistä avattiin portaikkojen ja lasiseinien välityksellä näkymiä ulos ja muihin tiloihin. Luokahuoneisiin saatiin valoa kahdelta sivulta, kun käytävän puoleisille seinille tehtiin yläikkunat. 1960-luvulla yleistivät kouluterveydenhuollon, lääkärin ja joissain tapauksissa hammaslääkärin tilat osaksi koulujen tilankäyttöä. Pienitehoiset koneelliset ilmanvaihtojärjestelmät alkoivat korvata uusissa koulurakennuksissa painovoimaista ilmanvaihtoa.

1960-luvun kehitys koulusuunnittelussa alkoi vuosikymmenen alussa uusien koulutyyppeiden kehittämisessä. Vuosikymmenen lopulla monipuolistuminen tapahtui myös sisätilojen suunnittelun osalta. Käytännössä sen vaikutukset tulivat täysimääräisinä esiin seuraavan vuosikymmenen koulusuunnittelussa.

Roihuvuoren kansakoulu pian valmistuttuaan. (Arkkitehtuurimuseo. Kuvaaja: Simoa Rista)

3. RAKENNUSHISTORIA

3.1 Suunnittelu- ja rakentamisvaiheet

Vaikka Lähemäen alueella on ollut asutusta jo 1700-luvun lopulla, alkoi alueen rakentuminen varsinaisesti vasta tillitehtaan ja höyrysahojen rakentamisen jälkeen 1920-luvulla. Itse Lähemäen koulun tontti säilyi kuitenkin rakentamattomana aina koulun rakentamiseen saakka.

Syyskuussa 1963 silloinen kouluhallitus vahvisti uuden koulutalon rakennusohjelman. Tieto uudisrakennustöiden alkamisesta julkaistiin paikallislehdessä aprillipäivänä 1965. Harjakaisia vietettiin syksyllä ja muutto uuteen koulutaloon tapahtui 11.1.1966. Rakennuksen suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Aune Mertaaja.

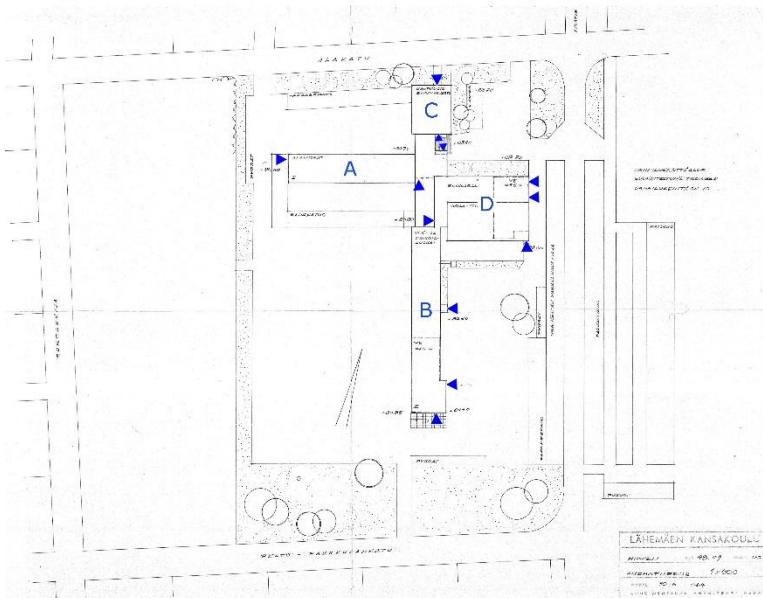
Lähemäen kansakoulu. (Lähemäen koulun kotisivut)

3.2 Alkuperäinen koulurakennus

3.2.1 Ulkotilat

Pihapiiri

Lähemäen kansakoulu sijoitettiin Alakadun ja Peltopaukkulankadun väliselle rakentamattomalle alueelle. Tontin ympäristöön kaavoitetut pientalotontit olivat pääosin jo koulun valmistumisaikaan rakentuneet. Ainoastaan Peltopaukkulankadun varsi oli vielä rakentumatta. Rakennus välituntipihoiheen sijoitettiin tontin keskiosaan siten, että koulun itäpuolelle tuli urheilukenttä ja länsipuolelle viheralue.

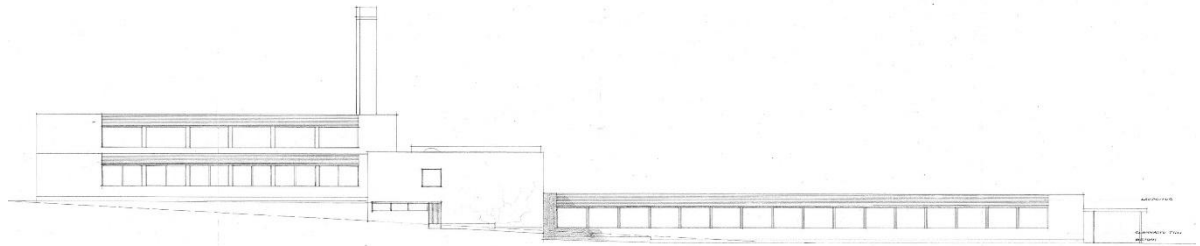
Lähemäen kansakoulun asemapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

Ulkohahmo ja julkisivut

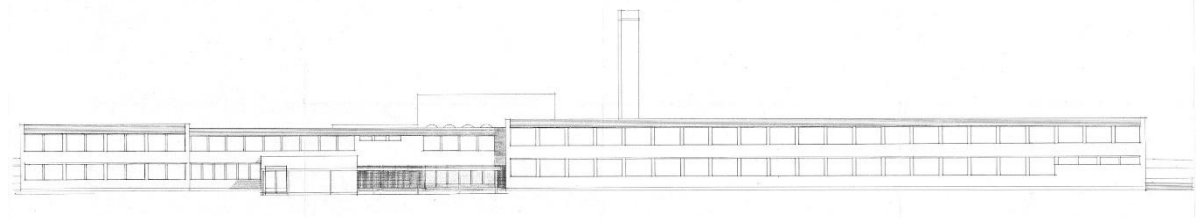
Koulurakennus muodostuu neljästä rakennusosasta, jotka on sommiteltu kohtisuoraan toisiinsa nähden miltei x-kirjaimen muotoon. A-, B- ja C-siivet ovat pitkiä ja kapeita. Alkuperäisissä piirustuksissa A-siipeen oli sijoitettu alaluokat, B-siipeen ylä- ja erikoisluokat ja C-siipeen kaupungin sivukirjasto. D-siipi on neliönmallinen ja siihen oli osoitettu ruoka-, juhla- ja voimistelusalit.

Rakennus on kaksikerroksinen A-siipeä lukuun ottamatta. Koulu rakennettiin maastoon porrastetusti, tästä johtuen koulun keittiön ja C-siiven sisäänkäynnit ovat maantasolla, vaikka sijaitsevatkin toisessa kerroksessa. Ensimmäisen kerroksen pääsisäänkäynti sijoittuu länsijulkisivulle A- ja B-siipien kulmaukseen ja toisen kerroksen pääsisäänkäynti sijoittuu C- ja D-siipien kulmaukseen. Pääsisäänkäynnit olivat sisäänvedetyt ja laatoitetut.

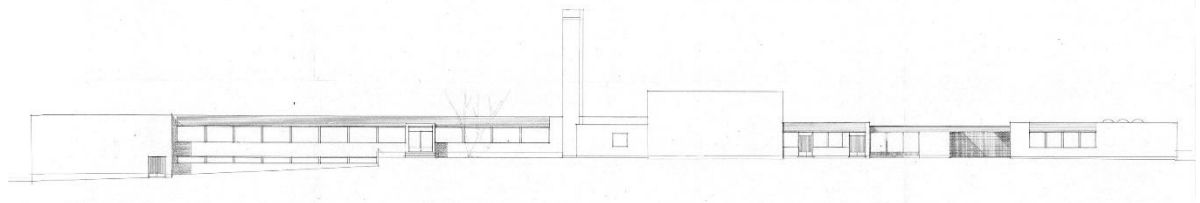
Matala tasakattoinen koulurakennus edustaa tyypillistä 1960-luvun koulurakentamista. Ikkunat sijoitettiin nauhamaisiin riveihin. Luokkahuoneet avautuivat suurien ikkunoiden välityksellä pääosin etelään ja länteen välituntihojen puolelle. Horisontaalista ilmettä korostavat ikkunoiden yläpuolinen tumma vaakalaudoitus. Tiilijulkisivut ovat vaaleaksi slammatut. Pääsisäänkäyntien ovet olivat teräsrakenteisia (rautalanka-lasiovia). Muut ovet olivat maalattuja paneeliovia.

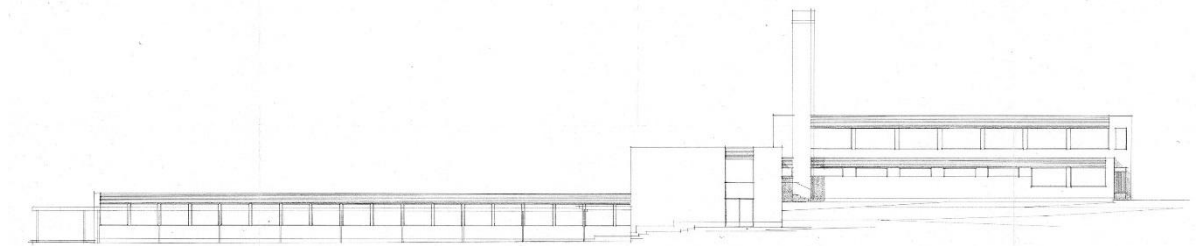
Julkisivu pohjoiseen. (Mikkelin rakennusvalvonta)

Julkisivu länteen. (Mikkelin rakennusvalvonta)

Julkisivu itään. (Mikkelin rakennusvalvonta)

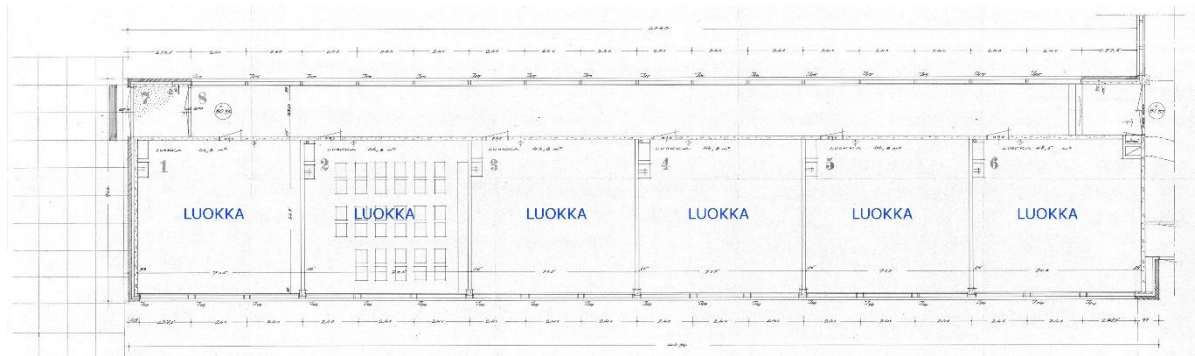
Julkisivu etelään. (Mikkelin rakennusvalvonta)

3.2.2 Sisätilat

Tilaohjelma

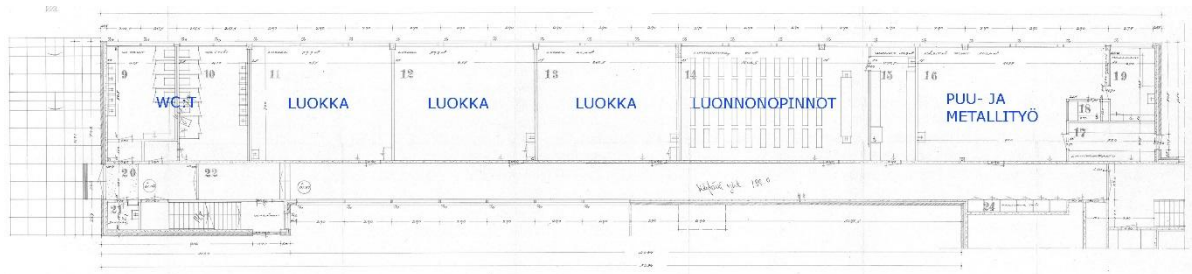
Tilajärjestelyn lähtökohtana on ollut eri käyttäjäryhmien risteämisen välttäminen erottamalla toiminnot omiin siipiinsä. Alaluokat sijoitettiin A-siipeen, ylä- ja erikoisluokat B-siipeen, kirjasto C-siipeen ja ruoka- ja voimistelusalit D-siipeen. Luokkahuoneet sijoitettiin siten, että näkymät avautuivat välituntipihalle. Neliömäinen luokkahuonemuoto mahdollisti oppilaspöytien monipuolisen ryhmittelyn ja siten vaihtelevuuden opetuksen tarpeiden mukaisesti.

Koulun alaluokat oli osoitettu A-siipeen, jonka kuusi neliönmuotoista luokkahuonetta suunniteltiin yhteen kerrokseen.

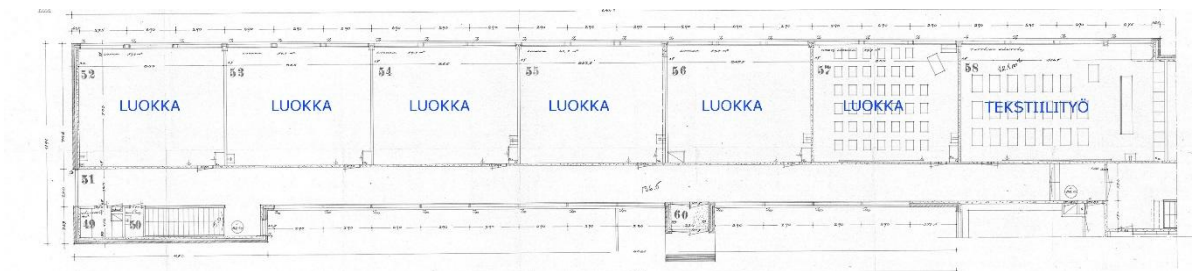

Ensimmäisen kerroksen A-siiven pohjapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

Koulun ylä- ja erikoisluokat sijaitsivat B-siivessä. Ensimmäisen kerroksen eteläosassa olivat tyttöjen ja poikien wc:t. Keskellä oli kolme luokkahuonetta ja luonnonopinnot. Pohjoisosassa oli puu- ja metallitöiden tilat. Toisessa kerroksessa oli kuusi neliön muotoista luokkahuonetta sekä tekstiilityöntila.

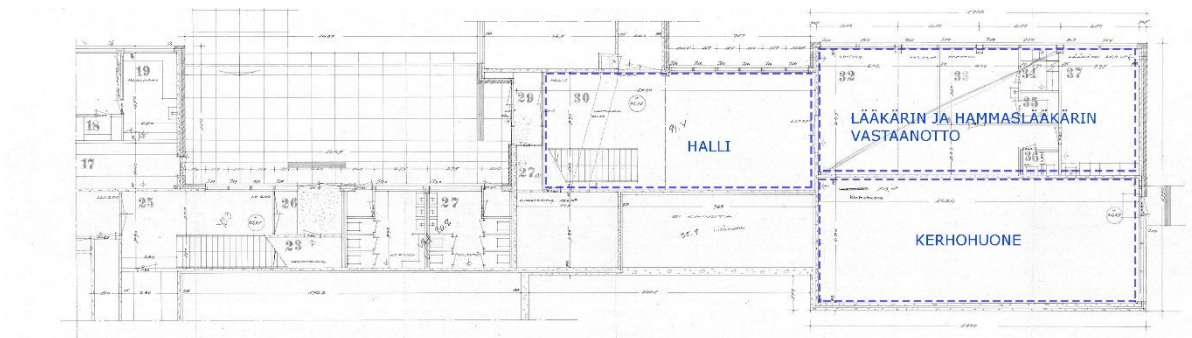

B-siiven ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

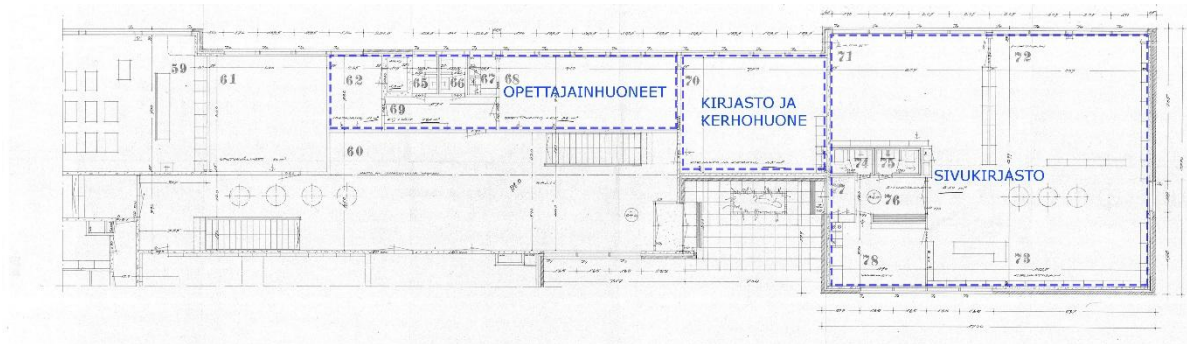

B-siiven toisen kerroksen pohjapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

C-siiven pohjoisosassa oli hammaslääkärin ja lääkärin vastaanottohuoneet sekä 103m²:n suurinen kerhuhuone. Vastaanottohuoneisiin kuljettiin keskiosan porrashuoneen kautta. Kerhuhuoneeseen oli oma sisäänkäynti pohjoisjulkisivulta. Toisen kerroksen pohjoisosassa oli sivukirjasto. Koulun kuuluvia tiloja olivat opettajienhuoneet sekä koulun kirjasto ja kerhuhuone.

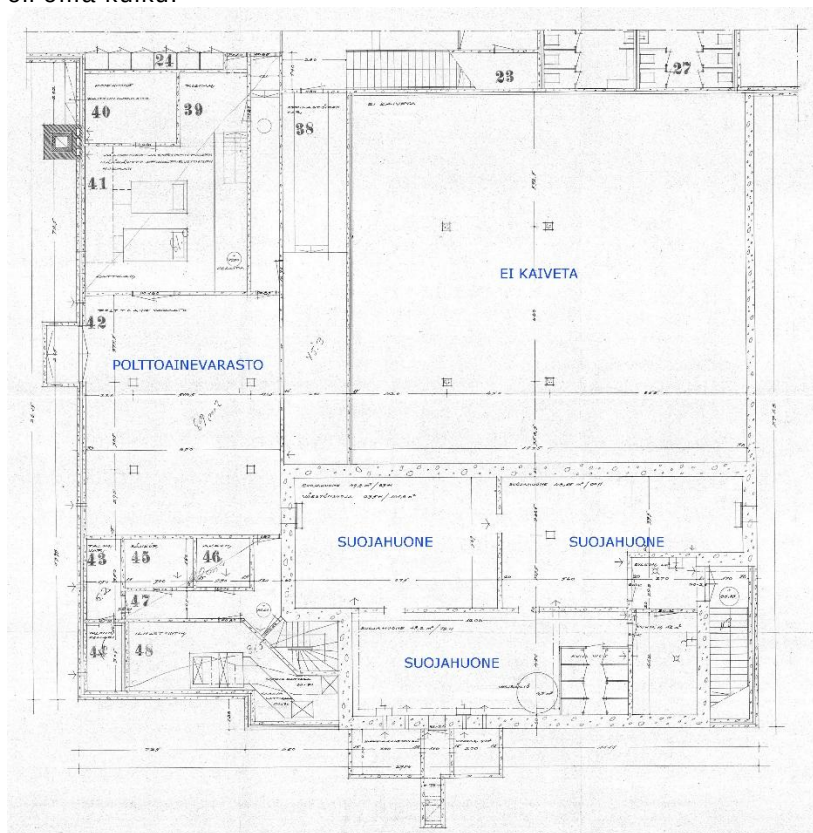

C-siiven ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

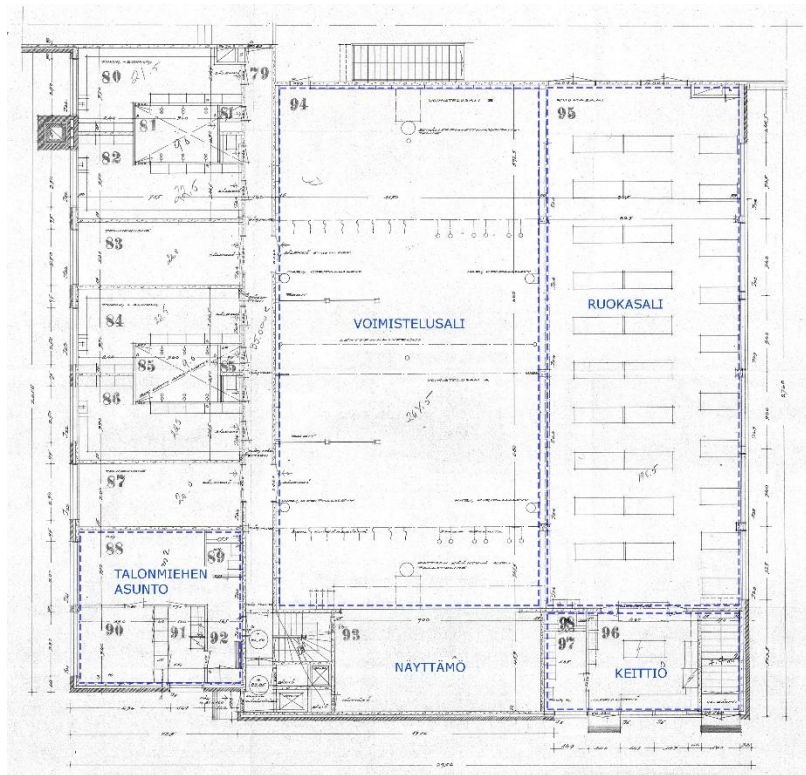

C-siiven toisen kerroksen pohjapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

D-osan ensimmäinen kerros koostui pääosin erilaisista teknisistä tiloista ja suojahuoneista. Toisen kerroksen keskellä oli voimistelusalin. Salin pohjoispuolella oli ruokasali ja keittiö. Voimistelusalin eteläpuolella oli siihen liittyviä varastotiloja sekä pesu- ja pukuhuoneita. Kulmassa oli talonmiehen 48 m²:n suuruinen asunto. Asuntoon kuljettiin päädyistä omasta porrashuoneesta. Myös keittiöön oli oma kulku.

Ensimmäisen kerroksen D-siiven pohjapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

Toisen kerroksen C-siiven pohjapiirros. (Mikkelin rakennusvalvonta)

Materiaalit ja kiinteä sisustus

Sisäportaat ja tasot olivat mosaiikkipintaisia ja elementtirakenteisia. Juhla- ja voimistelusalin lattia oli piirakenteinen ja poikien käsityöluokan lattia pölkylattia. Asuinhuoneissa lattiamateriaalina oli linoleum. Luokahuoneiden ja käytävien lattiamateriaaliksi rakenneselostuksessa esitettiin Stigolon-mattoa tai vastaavaa. WC-, kylpy-, ja suihkuhuoneissa sekä jakelukeittiössä oli Pukkila-laatat. Sisäovet olivat laminaattipintaisia laakaovia. Rakennuksessa oli vesikiertoinen keskuslämmitys ja patterit levypintaiset.

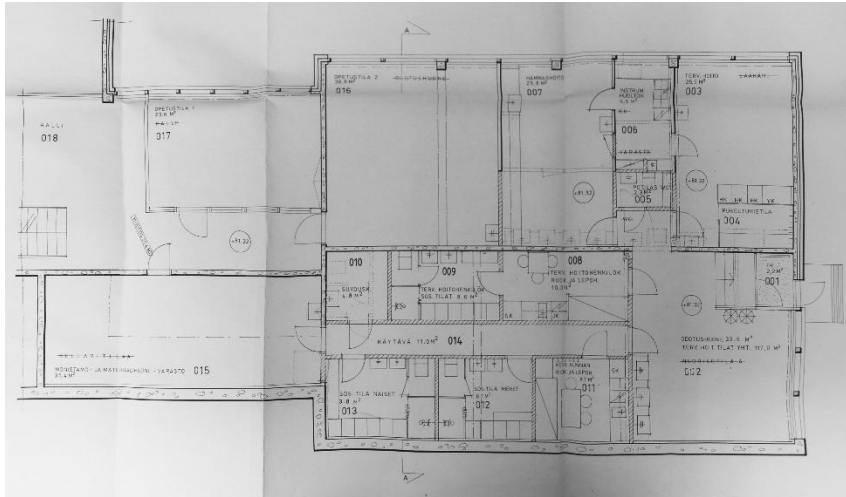
3.3 Keskeiset muutospaiheet

1974 Peruskoulujärjestelmä

Laki koulujärjestelmän perusteista astui voimaan elokuussa 1970. Peruskoulujärjestelmään tuli kunnissa siirtä vaiheittain vuosina 1972-1977. Mikkelin kaupungissa siirryttiin peruskoulujärjestelmään syksyllä 1974, jolloin Lähemäen kansakoulusta tuli Lähemäen ala-aste.

1981 Terveystilojen muutokset

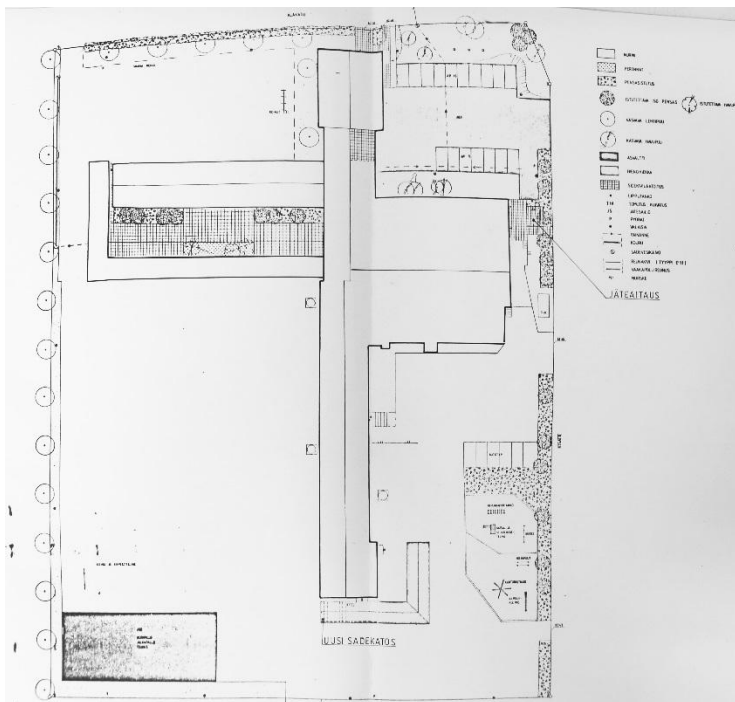
15.12.1981 on saatu lupa C-siiven pohjakerroksen muutostöille. Eteishallin kulmaan toteutettiin opetustila ja kellaritila muutettiin monistamo- ja materiaalihuoneeksi. Terveystiloissa tehtiin huomattavia väliseinämuutoksia. Kerhuhuone muutettiin terveydenhoitotiloiksi ja tiloihin muutettiin pohjoiselle julkisivulle.

Terveydenhoitotilojen muutospiirustus. (Mikkelin rakennusvalvonta)

1985 Sadekatos

14.5.1985 on saatu lupa eteläpäädyn sadekatoksen rakentamiselle ja pihan muutostöille. Pihan eteläosaan osoitettiin tila koripallo-, jalkapallo- ja tenniskentille. Kিসতিন reunaan osoitettiin erilaisia leikkivälineitä ja kadun suuntaisesti pensasrivistö. Kirjaston puoleista pihan pysäköintialuetta laajennettiin.

Sadekatoksen ja pihan muutostöiden muutospiirustus. (Mikkelin rakennusvalvonta)

1986 Kiertoikkunoiden uusiminen

25.3.1986 on saatu lupa heikkokuntoisten kiertoikkunoiden uusimiseen.

1989 Talonmiehen asunto opetustilaksi

6.6.1989 on saatu lupa entisen talonmiehen asunnon muutostöille. Asunnon paikalle toteutettiin opettajien sosiaalitala sekä klinikkaopetustila.

1991 Jakelukeittiön tuulikaappi

1.7.1991 on saatu lupa jakelukeittiön tuulikaapin rakentamiselle.

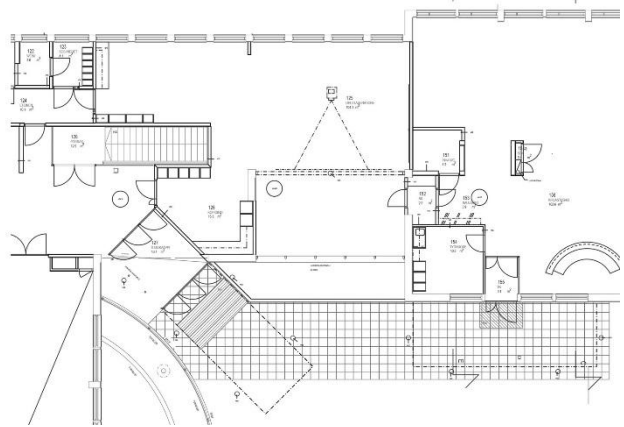
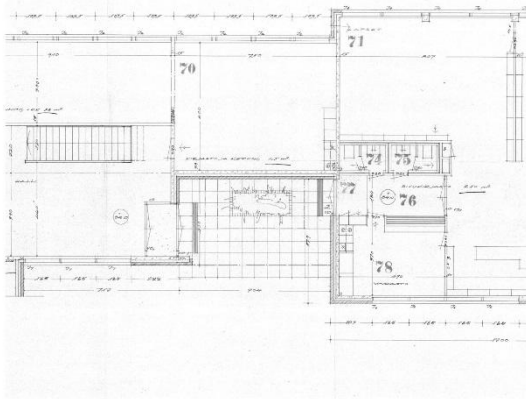
Jakeluukeittiön tuulikaappi tehtiin 1990-luvun alussa.

1999 Terveiden- ja hammashoidon tilojen muutokset

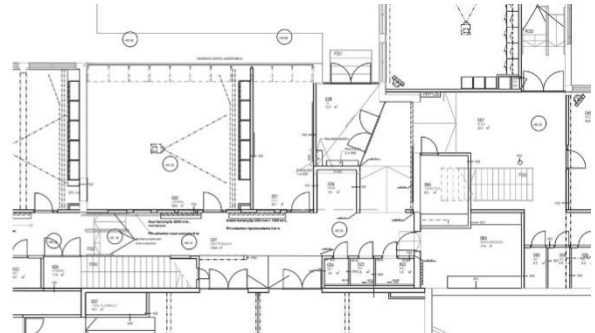
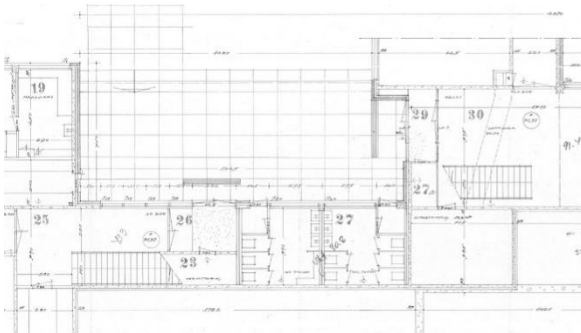
7.7.1991 on saatu lupa terveyden- ja hammashoidon tilojen muutokselle. Muutostöihin kuului vä-
häisiä väliseinämuutoksia.

2006-2007 Julkisivusaneeraus

Toteutettiin laaja koko koulun kattava julkisivujen saneeraus. Suunnittelusta vastasi mikkiläinen
Arkkitehtitoimisto Heikki Kirjalainen. Saneerauksen yhteydessä uusittiin julkisivurappaus, pa-
neloinnit, ulko-ovet, pellitykset ja rakennettiin sisäänkäyntikatokset. Huomattavin muutos julkisi-
vuissa oli uusien sisäänkäyntikatosten rakentaminen kaikkien sisäänkäyntien yhtyeteen.

Huomattavin muutos julkisivuissa oli C-siiven sisäänkäyntimuutokset.

Luokahuone toteutettiin sisäänkäyntipihan paikalle.

2017 Sisätilojen peruskorjaus

Kesän 2017 aikana rakennukseen sisätiloissa tehtiin kattava saneeraus.

4. NYKYTILAN KUVAUS

4.1 Ulkotilainventointi

4.1.1 Pihapiiri

Miltei x-kirjaimen muotoinen koulurakennus jakaa pihan käytännössä neljään erilliseen osaan. A- ja B-siipien välissä on koulun laajin välitunti- ja kiipeily- ja koripallotelineineen. Hiekkapintaisen kentän keskellä on pieni "viheralue". B- ja D-siipien välissä on yhdistetty välitunti-/saattopiha. Kadun varrella oleva asfaltoitu saattopiha on erotettu välituntipihasta betonimuurilla. Sadekatoksen ja sisäänkäynnin ympäristöt ovat punaista betonikiveä. D- ja C-siipien kulmauksessa on kirjaston pääsisäänkäynti asfaltoituine pysäköintipaikkoineen. Kadun suuntaisesti on rakennettu koulurakennuksen arkkitehtuuria noudatteleva vaaleaksi rapattu ulkorakennus. C- ja A-siipien kulmassa on erityisopetuksen aidattu ja hiekkapintainen välitunti- ja saattopiha. Koulutonttia reunustaa etelässä, lännessä ja pohjoisessa puurivistö, joka koostuu pääosin lehmuksista.

Koulutontin itäpuolella on hiekkapintainen urheilukenttä, nurmipintainen jalkapallokenttä, tenniskenttä sekä jääkiekkokaukalo. Koulutontti yhdessä urheilukentän alueen kanssa muodostavat tasisen ja miltei puuttomat aukean keskellä pientaloasutusta. Vehreyttä pientaloasutuksen keskelle tuo koulutontin länsipuolella oleva Koulupuisto. Puiston eteläosassa on leikkipaikka.

D- ja C-siipien välinen pysäköintipiha.

A- B-siipien välinen välitunti- ja saattopiha.

B- ja D-siipien välinen saattopiha.

4.1.2 Julkisivut

Julkisivupinnat on pääosin valkoiseksi rapatut. Tiilirakenne paistaa rappauksen läpi. Ikkunoiden yläpuolella on käytetty vaakasuuntaista tumman harmaaksi maalattua panelointia. Rappaus ja paneloinnit on uusittu 2000-luvun lopulla.

4.1.3 Katto

Tasakaton katemateriaalina on musta huopa.

4.1.4 Ikkunat

Suuret ikkunat on sijoitettu nauhamaisiin riveihin. Suurin osa ikkunoista on vanhoja puurakenteisia ikkunoita 1980-luvulta. Luokahuoneissa ikkunarudun alaosassa on pieni tuuletusikkuna. Käytävien ikkunoissa ei ole tuuletusikkunoita. Ikkunapuitteet ovat valkoiset ja pellitykset tumman harmaat. B-siiven eteläisessä porrashuoneessa on käytetty lasitiiltä.

Koulun ikkunat ovat pääosin 1980-luvulta. B-siiven porrashuoneessa on käytetty lasitiiltä.

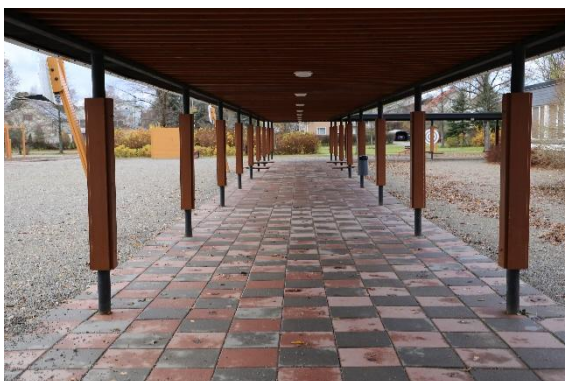
4.1.5 Ovet ja sisäänkäynnit

A-siivessä on katetut sisäänkäynnit pohjoisella ja läntisellä julkisivulla. Pohjoinen sisäänkäynti ei ole alkuperäinen. B-siivessä on sisäänkäynnit eteläisellä ja läntisellä julkisivulla. C-siivessä on sisäänkäynnit pohjoisella ja itäisellä julkisivulla. Saamalle julkisivulle sijoittuu myös koulun pääsisäänkäynti. Molemmat sisäänkäynnit on uusittu 2000-luvulla. C-siivessä on kolme alkuperäistä sisäänkäyntiä. Keittiön sisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu tuulikaappi 1990-luvun alussa.

Kaikki pääsisäänkäynteinä toimivat ulko-ovet ovat teräslasiovia, joiden karmit ja puitteet on maalattu punaisiksi. Ulko-ovien erikoispiirteenä on lasiosassa oleva metallinen "rasti". Kaikkien pääsisäänkäyntien yhteyteen on rakennettu tasakattoiset ja punapylväiset katokset 1990-luvulla. Varastojen ulko-ovet ovat uusittuja paneloituja ovia.

Vasemalla on koulun pääsisäänkäynti ja oikealla varastotilojen sisäänkäyntejä. Alkuperäisiä ulko-ovia ei ole jäljellä.

Koulussa on kaksi sadekatosta, joista toinen rakennettiin 1980-luvulla. Myös katokset kuuluivat 2000-luvulla toteutetun saneerauksen piiriin. Koulun erikoisuutena on D-osan ensimmäisen kerroksen luokahuoneiden ikkunat, jotka avautuvat puolikaaren muotoiseen syvennykseen.

Vasemmalla on 2000-luvulla toteutettu luokkahuone, joka rakennettiin vanhan laatoitetun sisäänkäynti-syvennyksen paikalle. Oikealla on pääsisäänkäynnin yhteydessä oleva veistos, jonka on tehnyt Ullasari Jokilehto-Gerli vuonna 1966.

Koulun A- ja B-siipien julkisivut. Etualalla erityisopetuksen aidattu välituntipiha.

B-siiven julkisivu itään. Kuvassa vasemmalla näkyy 1980-luvulla rakennettu sadekatos.

B- ja D-siipien julkisivut. Etualalla näkyy 1980-luvulla rakennettu sadekatos sekä koulun saattopiha, joka on erotettu välituntipihasta betonimuurilla.

A- ja B-siipien kulmauksen laaja välituntipiha.

Erityisopetuksen piha A- ja C-siipien kulmauksessa.

4.2 Sisätilainventointi

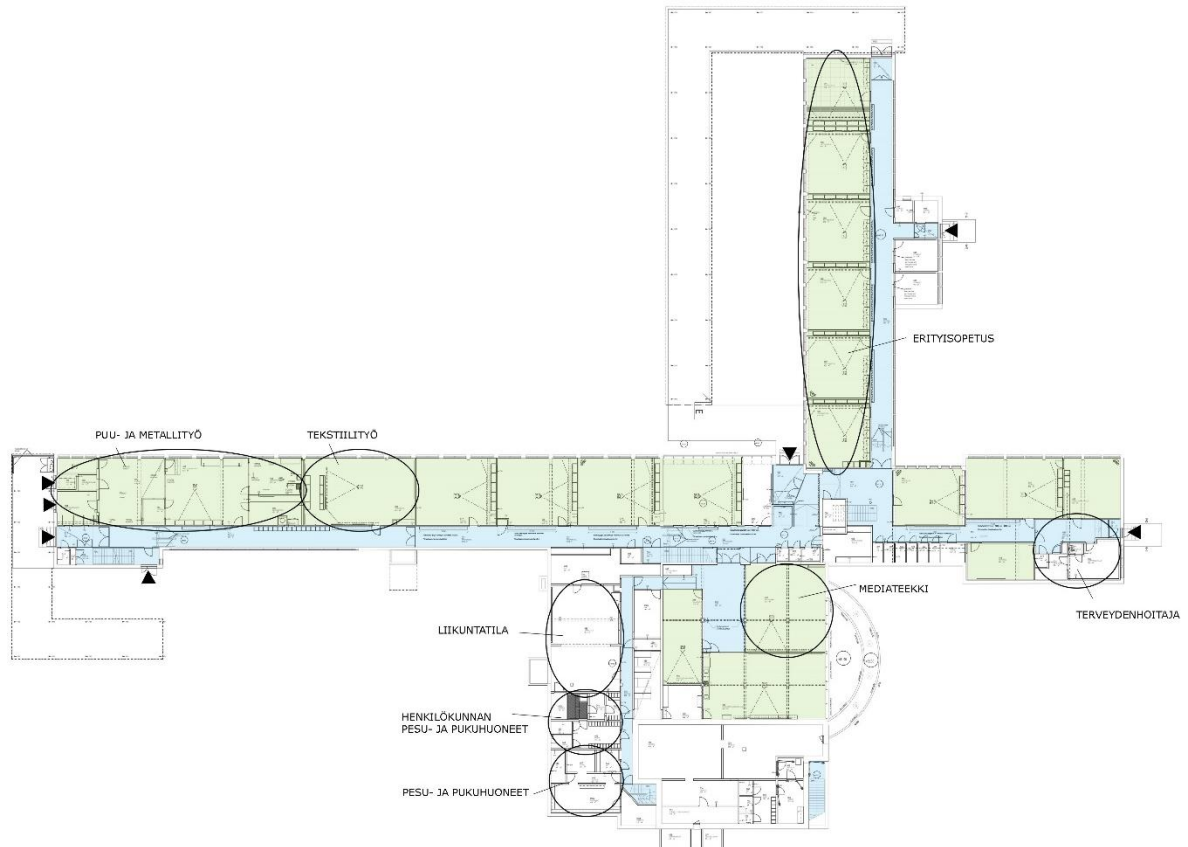
4.2.1 Tilaohjelma

A-siipi on yksikerroksinen ja siellä on erityisopetuksen kuusi luokkahuonetta. Pohjoiselle seinustalle on rakennettu myöhemmin laajennusosa, jossa on kaksi ryhmätyötilaa ja uloskäynti pohjoiselle julkisivulle. Kaikki luokkahuoneet ovat säilyttäneet alkuperäisen tilaohjelmansa.

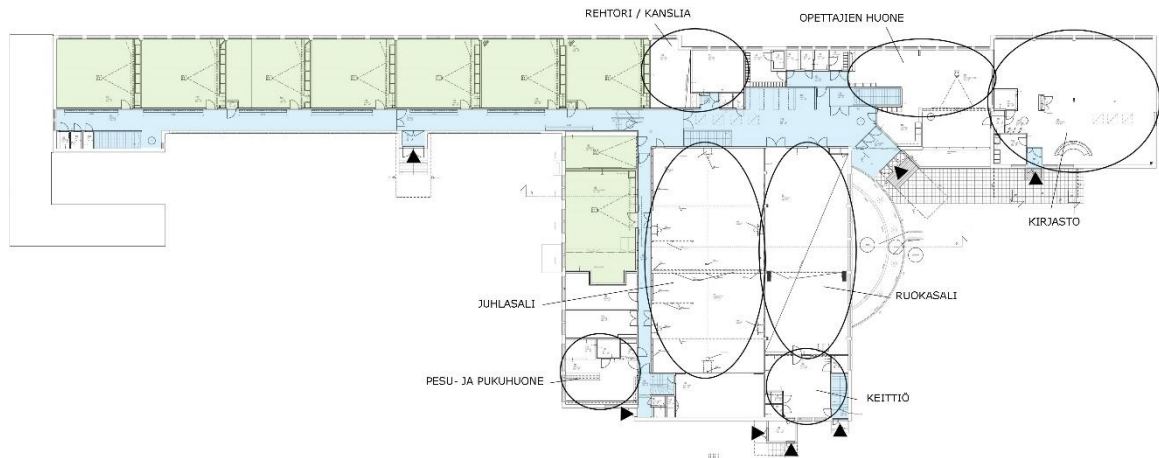
B-siiven ensimmäisen kerroksen eteläosassa on puu- ja metallityöntilat sekä tekstiilityön tilat. Lisäksi kerroksessa on neljä luokkahuonetta. Alkuperäisestä väliseinärakenteesta ei ole mitään jäljellä. Toisessa kerroksessa on seitsemän luokkahuonetta. Kuuden eteläisimmän tilaohjelma on säilynyt alkuperäisenä.

C-siiven ensimmäisessä kerroksessa on luokka ja kaksi ryhmätyötilaa sekä terveydenhoitajan vastaanotto. Alkuperäisestä väliseinärakenteesta ei ole mitään jäljellä. Toisessa kerroksessa toimii kirjasto, joka on toiminut rakennuksen päässä aina valmistumisesta lähtien. Pieniä väliseinämuu- toksia on toteutettu. C-osan sisäänkäynnit on toteutettu 2000-luvulla.

D-osan ensimmäisessä kerroksessa on muutamia opetustiloja, keittiön varastotiloja, pesu- ja pukuhuoneita sekä liikuntatila. Toisessa kerroksessa on ruokasali, keittiö, pesu- ja pukuhuoneet sekä pari työtilaa. Tilojen osalta ainoastaan juhla- ja ruokasali ovat säilyttäneet alkuperäisen tilarakenteen.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros.

Toisen kerroksen pohjapiirros.

4.2.2 Keskeiset sisätilat

Aulat, käytävät ja porrashuoneet

Koulun pääaula sijoittuu kaikkien siipiosien risteyskohtaan ja pääsisäänkäynti C- ja D-siipien kulmasta. Valoa pääaulaan tuovat sisäänkäynnin lasiovien lisäksi neljä kattoikkunaa. Pääaulan lisäksi koulussa on kaksi pienempää aulatilaa, C-osan terveydenhoitajan vastaanoton odotusaula ja ensimmäisen kerroksen keskiosan aulatila. Aulatiloissa lattiamateriaalina on vaalea neliönmuotoinen muovilaatta. Lattiaa on kuvioitu sinisillä ja keltaisilla laatoilla. Seinäpinnat ovat valkoiseksi maalatut. Valkoisissa ritaläkatoissa on upotetut valaisimet. Pääaulasta johtaa ensimmäiseen kerrokseen mosaiikkibetoniporaat. Portaikossa on mustat pystysuorat pinnakaiteet ja leveät puujohteet. Ruokalaan ja porrashuoneisiin johtavat ovet ovat metallirunkoisia ja siniseksi maalattuja lasiovia. Luokka- ja työhuoneiden ovet ovat sinisiä laakaovia. Sekä tilaohjelma että pintamateriaalit ovat kaikki aulatiloissa uusittuja.

A- ja B-siivissä luokahuoneiden reunalla kulkee pitkät ja kapeat oppilaskäytävät, joista avautuvat pitkät ikkunarivit välituntipihoille. Käytävien ulkoasu noudattaa aulatilojen ilmettä.

Varsinaisia porrashuoneita koulussa on kolme; yksi B-siiven eteläpäässä ja kaksi D-siiven itäosassa. B-siiven porrashuoneessa on mosaiikkiportaait ja leveät puiset käsihoiteet ja kaiteet. Vastaavista materiaaleista ovat myös kaksi pääaulasta ensimmäiseen kerrokseen johtavaa portaikkoa. D-siiven porrashuoneissa on betonipintaiset portaait ja mustat pinnakaiteet. Porrashuoneet ja portaikot ovat alkuperäiset.

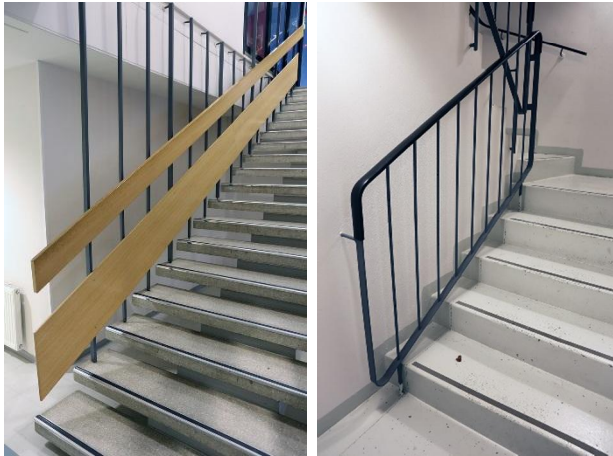
Pääaula

Vasemmalla on terveydenhoitajan odotusaula ja oikealla on ensimmäisen kerroksen keskiosan aulatila.

Vasemmalla on A-osan oppilaskäytävä ja oikealla on B-osan oppilaskäytävä.

Vasemalla on pääaulasta ensimmäiseen kerrokseen johtava portaikko ja oikealla on D-siiven porras-huone.

Opetustilat ja luokkahuoneet

Lähemäen koulun luokkahuoneet sijoittuvat pääosin A- ja B-siipiin. A-siivessä toimii erityisopetuk-sen 6 luokkahuonetta. Tilajako on säilynyt alkuperäisenä. Tiloihin on rakennettu oma erillinen si-säänkäynti sekä kaksi työtilaa pohjoisjulkisivulle. B-siiven ensimmäisessä kerroksessa ovat puu- ja metallityön tilat sekä tekstiilityön tilat. Toisessa kerroksessa on 7 luokkahuonetta.

Luokkahuoneiden lattiamateriaalina on pääosin muovimatto. Joissain luokkahuoneissa on harmaa keraaminen laatta. Katoissa on roikkuvat loisteputkivalaisimet. Luokkahuoneet on saneerattu 2017.

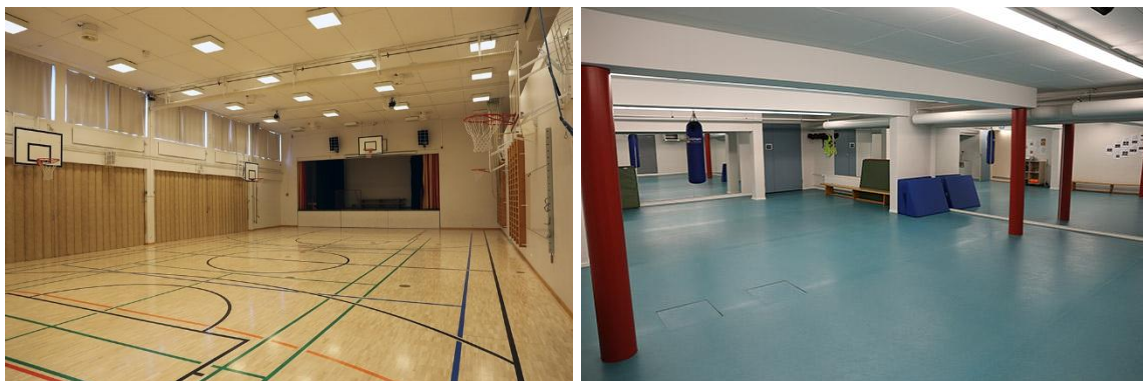
Vasemalla on puu- ja metallityötila ja oikealla on tekstiilityön tila.

Koulun luokkahuoneet ovat pääosin säilyttäneet alkuperäisen tilarakenteen. Oikeanpuoleinen luokka-huone on toteutettu A- ja B-siipien sisäänkäynnin paikalle.

Liikunta- ja juhlasalit

D-siiven keskellä toimii yhdistetty liikunta- ja juhlasali. Sali on kooltaan 265 m² ja sen itäosassa on näyttämö. Liikuntasalin ja sen pohjoispuolella olevan ruokasalin välillä on haitariväliseinät. Hai-tariseinien yläpuolella luonnonvaloa antavat katon rajassa olevat ikkunat. D-siiven pohjakerrok-sessa on juhlasalia pienempi liikuntatila. Matalaan liikuntatilaan ei ole ikkunoita.

Vasemmalla on koulun liikunta- ja juhlasali ja oikealla on myöhemmin rakennettu liikuntatila.

Muut tilat

180 m²:n suuruinen ruokasali sijaitsee D-siiven toisessa kerroksessa alkuperäisellä paikallaan. Ruokalasta avautuvat ikkunat pohjoiseen. Haitariseinien toisella puolella on juhla- ja liikuntasali.

Opettajien huoneet sijaitsivat C-siiven eteläosassa. Tila on osin alkuperäisellä paikallaan.

Kirjasto on säilynyt alkuperäisellä paikallaan, tosin tiloissa on tehty pieniä väliseinämuutoksia.

5. KAUPUNKIKUVALLINEN ANALYYSI

5.1 Suhde lähiympäristöön

Lähemäen koulun tontti säilyi rakentamattomana aina koulun rakentamiseen eli vuoteen 1965 asti. Koulutonttia ympäröivät pientalotontit olivat tuolloin jo pääosin rakentuneet. Taajamakuvassa matala koulurakennus on varsin huomaamaton. Rakennuksen massasta nousee ainoastaan punatiilihormi, jonka sivustalla on koulun kello. Hormi näkyy Juvantielle saakka. Yhdessä urheilukentän ja Koulupuiston kanssa koulurakennus muodostaa keskeisen julkisen rakentamisen kokonaisuuden Lähemäen pientaloalueen keskellä.

(Mikkelin kaupunki)

5.2 Rakennuksen rooli kaupunkikuvan rakentajana

Lähemäen koulu sijaitsee kappalemaisesti puisto- ja kenttäalueiden keskellä. Se ei rajaudu kiinni katualueisiin, eikä aktiivisesti jäsennä ympäröiviä katutiloja. Ristimuotoon jäsennelty massoiteltu luo pienempi mittakaavaisia pihatiloja koulun ympärille. Vahvasti vaakasuuntainen koulurakennus nauhaikkunoineen on taustana leikki- ja puistoalueille. Kisatien puolella pysäköintialueilla on merkittävä rooli katunäkymässä.

Avarana säilynyt ympäristö suosii rakennuksen alkuperäistä arkkitehtuuria - rakennus on jo suunnitteluvaiheessa sijoitettu väljän pientaloalueen keskelle, teiden muodostamaa koordinaatisto mukaillen. Muutoin avarassa maisemassa matalasta koulurakennuksesta kohoavalla kellolla (hormi) on maamerkkimäinen rooli.

5.3 Rakennus suhteessa muihin saman aikakauden ja toiminnan rakennuksiin Mikkelin kantakaupungin alueella

Mikkelin yhteiskoulun lisärakennus (saliosa) on myös rakennettu 1960-luvulla. Lisärakennus ei kuitenkaan samalla tavalla edusta 1960-luvun koulujen suunnitteluperiaatteita kuin Lähemäen koulu, jossa eri siipiin jakaantuva tilaohjelma sekä graafinen ja horisontaalinen arkkitehtuuri kertovat hyvin aikakauden kouluihanteista. Tyypiesimerkkinä Lähemäen koulu onkin Mikkelin kantakaupungin alueella ainutlaatuinen.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Kohteen harvinaisuus, tyypillisuus ja edustavuus

Lähemäen koulu edustaa tyypillistä 1960-luvulla rakennettua matalaa koulurakennusta. 1960-luvun koulurakennuksille oli tunnusomaista tiukan graafinen ilme vaaleiksi rapattuine julkisivuineen ja nauhaikkunoineen. Korkeampi piippu/hormi/kello toi hoikan vastavoiman muutoin vahvasti horisontaalille arkkitehtuurille.

Valon merkitys suunnittelua ohjaavana tekijänä oli aikakaudelle tyypillistä. Koulurakennuksiin haluttiin valoa ja hallittavampia tilaratkaisuja vastareaktiona muun muassa aiemmin suunniteltuja keskikäytäväkouluja vastaan. Lähemäen koululla valon merkityksestä kertovat nauhaikkunoiden rivistöt sekä pääaulan kattoikkunat. Aikakaudelle tyypillinen tilaohjelma on säilynyt melko hyvin. Tilasuunnittelua ohjasi vahva käytännöllisyys, ikäryhmät sijoitettiin omiin siipiinsä ja toisaalta yhteiset tilat koottiin keskeiseen D-osaan. Tilaohjelmassa huomioitiin myös joustava käyttö, kirjastoon ja kerhotiloihin oli järjestetty oma sisäänkäyntinsä.

6.2 Kohteen alkuperäisyys ja historiallinen todistusvoimaisuus

Ulkoasussa on vuosien saatossa tapahtunut muutoksia. 1980-luvulla toteutettiin eteläosan sadekatos. 1990-luvulla toteutettiin huomattavat sisäänkäyntien muutokset C- ja D-siipien kulmauksessa sekä A- ja B-siipien kulmauksessa. Lisäksi rakennettiin uudet sisäänkäyntikatokset. Sisätiloissa alkuperäisiä pintamateriaaleja ei juurikaan ole nähtävissä. Alkuperäisessä käytössä ja alkuperäisen tilaohjelman ovat säilyttäneet juhla- ja voimistelusalit, ruokasali, A-siiven luokkahuoneet sekä B-siiven toisen kerroksen luokkahuoneet. Materiaali- ja detaljitasolla tapahtuneet muutokset sekä muun muassa tiukan graafisesta ilmeestä poikkeavat punaiset sisäänkäyntirakenteet heikentävät rakennustaiteellisia arvoja. Tilaohjelma ja massoitteleturatkaisu ovat säilyneet pääosin hyvin ja kertovat 1960-luvulla uudistuneesta tavasta suunnitella koulurakennuksia.

Rakennus liittyy jo 1950-luvulla alkaneeseen väestön kasvun mukanaan tuomaan koulutilan tarpeeseen. Mikkelissä lisätilan tarve oli maan suurimpia, josta kertoo muun muassa vuorolukujärjestelmän käyttö 1970-luvun alkuun saakka. Lähemäen koulu on myös tyyppiesimerkki kansakouluajalta, jolloin koulurakennusten suunnittelussa alkoi korostua käytännönläheisyys ja tilojen monipuolisempi käyttö myös kouluajan ulkopuolella.

6.3 Kohteen historiallinen kerroksisuus

Rakennuksessa on useampia historiallisia kerroksia. 1960-luvun alkuperäinen arkkitehtuuri on parhaiten edustettuna rakennuksen massoitteletu- ja tilaratkaisuissa, myös rapattu julkisivu ja nauhaikkunat tummine otsapaneeleineen ovat tunnusomaisia tyylipiirteitä rakentamisajankohdalle.

Punaiset sisäänkäynnit erottuvat selvästi uusina rakennusosina. Rehevän värin lisäksi paksut metallipilarit ja katosta reunustava metallipalkki poikkeavat suunnitteluperiaatteeltaan alkuperäisestä. Katosten rakenne liitoksineen on selkeästi esillä, lippamaisen katoksen horisontaalisen linjan katkaisee katoksen yläpuolelle ulotetut pilarit ja katoksen alapinnasta esiin tulevat rimoitus sekä ulkovalot voimistavat eroa suhteessa alkuperäiseen arkkitehtuuriin. Rakennuksen harkitun, tarkoin valittuun muotokieleen perustuvan ulkoarkkitehtuurin arvot ovatkin heikentyneet tehtyjen muutosten myötä.

6.4 Arvio kohteen arvoista

Rakennuksella on paikallishistoriallisia arvoja liittyen sotien jälkeiseen voimakkaan väestön kasvun aiheuttamaan koulutilojen tarpeeseen. Rakennus liittyy myös peruskoulu-uudistusta edeltäneeseen vaiheeseen, jossa koulurakennukset ja niiden arkkitehtuuri alettiin ymmärtää käytännönläheisenä pedagogisena ympäristönä, jonka tulisi luoda hyvät edellytykset oppimiselle.

Rakennuksella on vähäisiä rakennushistoriallisia arvoja, jotka liittyvät 1950-lukuun verrattuna vaipaampaan tilaohjelman suunnitteluun sekä voimakkaaseen horisontaaliseen ja graafiseen arkkitehtuuriin. Rakennushistoriallisia arvoja ovat heikentäneet rakennukseen tehtyt muutokset ulkoarkkitehtuurin (katokset ja sisäänkäynnit) sekä pintamateriaalien ja detaljien (sisätilat) osalta.

6.5 Suositukset kaavoitukselle

Rakennuksella on paikallishistoriallisia ja rakennushistoriallisia arvoja. Rakennuksen säilyminen koulukäytössä edellyttää kuitenkin, että rakennus on kuntonsa puolesta sopiva oppimis- ja opetusympäristö. Jos rakennus puretaan, osa arvoista väistämättä menetetään.

Lähemäen koulurakennuksessa on tunnistettu useita sellaisia suunnitteluperiaatteita, joiden vaaliminen on suositeltavaa alueen jatkosuunnittelussa ja kehittämisessä. Tällaisia suunnitteluperiaatteita ovat:

- rakennuksen massoittelun ja sijainnin sovittaminen Lähemäen matalaan, pientalovoittoiseen kaupunkikuvaan sekä koulun ja pelikenttien väljään ja avaraan ympäristöön
- rakennuksen vahvasti horisontaalinen ilme ja hallitut dominantit (hormi+kello)
- rakennuksen muuntojoustavuus, tilojen jaottelu ja valon merkitys osana tilasuunnittelua

7. LÄHTEET

Arkistolähteet:

- Mikkelin rakennusvalvonta: rakennuslupapiirustuksia
- Mikkelin kaupunki: asemakaavat
- ESKU – Etelä-Savon kulttuuriperintötietokanta
- Suomen arkistojen, kirjastojen ja museoiden aarteet: www.finna.fi
- Arkistolaitoksen digitaaliarkisto: <http://kronos.narc.fi/karttahaku/>
- Kansallisarkiston digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>
- Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen tiedostopalvelu: <https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
- Museoviraston Kuvakokoelmat: <https://www.kuvakokoelmat.fi/sites/home>
- Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto: <https://jyx.jyu.fi/>

Painetut lähteet:

- Entisaikaa Lähemäellä. Lähemäki-Peitsari-seura. 1986.
- Muuttuvaa Mikkeliä: Mikkelin kaupungin historia 2 1918-1986. Erkki Kuujo. 1988.

Painamattomat lähteet:

- Kaupunkirakenneselvitys 7.5.2018. Työryhmän yksimielinen esitys rakennekoreista.
- Moderni arkkitehtuuri Etelä-Savossa. Etelä-Savon maakuntaliitto. Laura Vikman. 2018.
- Modernin jäljillä. Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelma. Alueinventointeja Mikkelin seudulla. Aada Mustonen, Pia Puntanen ja Laura Vikman. 2012. Saatavissa: https://issuu.com/mikkelinkaupunki/docs/modernin_jaljilla/17
- Rakennetun ympäristön kehitys. Mikkelin kantakaupungin osayleiskaava 2040. Eveliina Könttä ja Teija Ahola. 2017.

Vanhat kartat:

- Rekognosointikartta 1700-luvun loppu. (Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto)
- Pitäjänkartasto 1844-48. (Digitaaliarkisto)
- Topografinen kartta 1943.
- Topografinen kartta 1946.
- Peruskartta 1969. (Maanmittauslaitos)
- Peruskartta 1987. (Maanmittauslaitos)

Kaavat:

- Lähemäen koulun osallistumis- ja arviointisuunnitelma 2.8.2018

Verkkolähteet:

- Arkkitehtuurimuseo. Koulurakentamisen historia. Saatavissa: <http://www.mfa.fi/koulurakentaminen>
- Kansakoulusta peruskouluun. Koulurakennuksia kolmelta vuosikymmeneltä. Saatavissa: <http://koulurakennus.fi/index>
- Lähemäen koulun kotisivut. Saatavissa: <https://peda.net/mikkeli/perusopetus/lahemaki>
- Lähemäen koulua remontoidaan kesän aikana. Länsi-Savo. Saatavissa: <https://lansi-savo.fi/uutiset/lahella/72c33ac4-4a1a-4d66-b9f9-18be1ecae3ae>
- Lähemäen kirjasto suljetaan kesäksi kouluremontin takia. Radio Mikkeli. Saatavissa: <http://www.radiomikkeli.fi/uutiset/lahemaen-kirjasto-suljetaan-kesaksi-kouluremontin-takia>